

Abstrakt

Tato práce se věnuje tématu artikulačního tempa a jeho komparativní variaci mezi češtinou a angličtinou jakožto cizího jazyka. Nahrávky českých a anglických monologů čtyř rodilých mluvčích češtiny vyučujících angličtinu na středních školách byly použity pro tento účel. Přidaná hodnota práce spočívá nejen v tomto učitelském zaměření, ale také v obecné přehlednutelnosti artikulačního tempa jakožto důležitého faktoru při hodnocení projevu mluvčího. Zkoumaným materiálem je navíc soubor zcela nových a autentických nahrávek, které mohou buďto stvrdit nebo vyvrátit již zaběhnutá tvrzení. Základním cílem práce je prozkoumat následující hypotézy: artikulační tempo je vyšší v rodném jazyce mluvčího než v jazyce cizím, a variace tohoto tempa se odvíjí od pozice, frekvence a funkce jednotlivých slov uvnitř intonační fráze. Oba jazyky jsou porovnány s ohledem na jejich charakteristické rysy v artikulačním tempu, a proměnné mluvčích (jako věk, pohlaví, dosažené vzdělání, kontakt s angličtinou, atp.) jsou použity pro vysvětlení výrazných odchylek mezi jejich artikulačními tempy v obou jazycích.

Teoretická část práce vymezuje artikulační tempo proti tempu mluvnímu, a dále představuje a definuje nejčastější pojmy používané v těchto oblastech: run, pauza, a intonační fráze. Uvádí do kontextu lišící se názory jazykovědců na vhodné jednotky měření, a diskutuje tedy roli slabiky či runů a jejich průměrování. Věk a pohlaví jsou zváženy jako možné proměnné ovlivňující tempo daného mluvčího. Jednou z primárních oblastí zájmu je stanovena intonační fráze a její konečné zpomalování, které v obou jazycích může nabývat různých podob. Nakonec je zvážena i role přízvuku a samohlásek. Primární metoda výzkumu je kvalitativní: rozhovory jeden na jednoho. Pro rozbor těchto nahrávek a získání kvantitativních dat byl použit anotační program Praat. Hypotézy stanovené na počátku práce byly porovnány s anotovanými úseky a vygenerovanými daty, čímž autor dosáhl překvapivých výsledků. Ačkoliv je artikulační tempo (měřeno ve slabikách za sekundu) vyšší pro rodný jazyk pro

každého z měřených mluvčích, poměry mezi českým a anglickým tempem se pro každého z nich liší. Zatímco dva ze čtyř mluvčích sdílejí prudký nárůst tempa při přechodu z angličtiny do češtiny (2-2,5 slabiky/s), další dva sdílejí nárůst mnohem nižší (1 slabika/s). Tento rozdíl byl vysvětlen skutečností, že první dva mluvčí vyučují mimo angličtinu také češtinu, zatímco druhí dva nikoliv. Strategie, které mluvčí používají, se však podstatně liší jedna od druhé, čímž je ovlivněno jak celkové artikulační tempo, tak i počet runů za minutu. Zpomalování tempa na konci intonačních frází probíhá u každého z mluvčích také odlišným způsobem, a pro každý z jazyků také jinak. Lze nicméně říci, že zpomalování je v obou jazycích závislé především na pozici, ale i na frekvenci a funkci daného slova. Nahrávky ukázaly, že v češtině probíhá zpomalování častěji ve finálním slově intonační fráze, kdežto v angličtině především v její finální slabice. Výsledky práce tedy poukazují na širší komplexnost artikulačního tempa a jeho variace, stejně tak i na proměnlivost strategií mezi jednotlivými mluvčími, na což byl v některých dosavadních výzkumech brán pouze omezený zřetel.